

GÜRCİSTAN VE UKRAYNA KRİZLERİNİN RUSYA FEDERASYONU-AB İLİŞKİSİNE ETKİSİ

The Effect of Georgia and Ukraine Crises On Russian Federation-EU Relationship

Reference: Eravcı, A. (2020). "Gürcistan Ve Ukrayna Krizlerinin Rusya Federasyonu-Ab İlişkisine Etkisi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(34): 1440-1450

Dr. Ali ERAVCI

Adalet Bakanlığı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara/Türkiye
ORCID ID : 0000-0002-9507-7494

ÖZET

Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan birçok devlet arasında ön plana çıkan devlet şüphesiz Rusya Federasyonu olmuştur. Rusya Federasyonu kurulduğu dönemde süper güç değildi. Ancak sahip olduğu değerler dikkate alındığında bölgesel güçten de çok ötede bir konumdaydı. Rusya Federasyonu kuruluşunun hemen ardından Avrupa Birliği ile ilişkisini resmi olarak başlatmıştır. Avrupa Birliği de bu ilgiye kayıtsız kalmamıştır. Ancak bu ilişkinin başlatılması ve sürdürülmesi hususunda her iki tarafın da farklı beklentileri olmuştur.

Rusya Federasyonu her ne kadar Sovyet bloğundan kopan ülkelerin bağımsızlıklarını tanıdıysa da bu ülkelerin Batı yanlısı politika izlemelerine de sıcak yaklaşmamıştır. Bu nedenle Batıyla münasebet kurmak isteyen yakın çevredeki ülkeler için bu durum ikileme sebep olmuştur. Putin'in liderliğiyle birlikte Rusya Federasyonu'nun yakın çevresinde de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle AB'nin 2004 yılındaki genişlemesinden sonra Gürcistan ve Ukrayna'daki gelişmelere eylem düzeyinde tepki göstermiştir. Bu makalede Rusya Federasyonu'nun Gürcistan ve Ukrayna'da meydana gelen batı menşeli teşebbüslere tepkisi ve bunun Rusya Federasyonu ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiye etkisi tetkik edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Rusya Federasyonu, Avrupa Birliği, Gürcistan, Ukrayna, Rekabet

ABSTRACT

The state that came to the forefront among many states that emerged in the post-Cold War era was undoubtedly the Russian Federation. The Russian Federation was not a superpower when it was founded. However, considering its values, it was well beyond the regional power. The Russian Federation officially started its relationship with the European Union immediately after its establishment. The European Union is not indifferent to this interest. But both sides had different expectations about starting and maintaining this relationship.

Although the Russian Federation recognized the independence of the countries that broke off from the Soviet bloc, it did not favor the pro-Western policy of these countries. For this reason, this situation has caused dilemma for the countries in the near abroad who want to establish relations with the west. Along with the leadership of Putin, important developments have taken place in the near abroad of the Russian Federation. Especially after the enlargement of the EU in 2004, it reacted to the developments in Georgia and Ukraine at the action level. In this article, the reaction of the Russian Federation to the western-based enterprises in Georgia and Ukraine and its effect on the relationship between the Russian Federation and the European Union were investigated.

Key Words: Russian Federation, European Union, Georgia, Ukraine, Competition

1. GİRİŞ

Rusya Federasyonu (RF) kuruluşunun hemen ardından Sovyet döneminden kalan sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Ekonomik, siyasi, sosyal ve hatta ahlaki olmak üzere birçok alanda özeleştirici yapılması sonucu yeniden yapılanma süreci başlamıştır. Bunun için küresel sistemle bütünleşme eğilimi benimsenmiş ve bütünleşmenin tesisi için ise Batı dünyası, yani Avrupa kıtası, ön plana çıkmıştır. 1990'ların başında Yeltsin ve Kozyrev gibi siyasetçilerin eşliğinde oluşturulan bu dış politika konseptinde Avrupa kıtasının başat aktörü olan Avrupa Birliği (AB) ile ilişkileri başlatmak ayrıca bir önem arz etmiştir. Zira, AB teknoloji ve pazarına ulaşılması sonucunda RF için özellikle ekonomik olarak belirli bir refahın yakalanılacağı düşüncesi hakim olmuştur. Bu müspet beklenti AB tarafı için de geçerli olmuştur. AB güçlü ekonomisi sayesinde kıtada siyasi gücünü de artırmak için o dönemde özellikle eski Sovyet bloğundan çözülen Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerine açık kapı politikası uygulamaktaydı. O nedenle RF'ye de bu doğrultuda yaklaşmış ve bu ülke ile ilişkilerin başlatılabileceği yönünde irade beyanında bulunmuştur. Nitekim RF sahip olduğu enerji, nüfus ve askeri gücüyle hâlâ bölgesel gücün çok ötesindeydi. Ancak buna rağmen AB, RF ile ilişkisinde hiçbir zaman tam üyelik gayesi taşımamıştır. Bunun yerine "stratejik ortaklık" seviyesi her iki taraf için de makul görülmüştür.

Milenyumun başlarına kadar ivme kazanarak süregelen ilişkide RF'nin yeni lideri Putin yeniden değerlendirme gereği duymuştur. Putin, AB ile ilişkinin devam etmesini arzu etmekle birlikte ülkesinin ekonomik menfaatini öncelikler sıralamasında ön planda tutmuştur. Ancak, Putin'in de göz ardı edemeyeceği kırmızı çizgiye sahipti. Putin için kırmızı çizgi Batı dünyasının RF'nin yakın çevresindeki teşebbüsleri olmuştur. Yakın çevre RF için güvenlik anlamına geldiğinden bu bölgede AB ya da NATO gibi örgütlerin girişimlerine RF de eylemsel tepki verme gereği duymuştur. Bu çalışma Gürcistan ve Ukrayna gibi Rus toplumunun yüzlerce yıldır birlikte yaşadığı, Sovyet sonrası dönemde RF için yakın çevre olarak kabul görünen bölgelerde meydana gelen Batı odaklı teşebbüslere karşı RF'nin tepkilerini ve bu tepkilerin RF-AB ilişkisine etkisini irdelemiştir.

2. RUSYA FEDERASYONU-AB İLİŞKİLERİ

Rusya Federasyonu için Avrupa ile tesis edilen ilişkide kıtanın başat aktörü konumunda bulunan AB ile ilişki ön plana çıkmıştır. SSCB'nin Batıya karşı uygulamış olduğu sert tutum nedeni ile Rus halkının AB ile ilişkisi ancak Soğuk Savaş sonrasında başlama fırsatı bulmuştur. SSCB'nin çöküşü AB ve RF arasındaki ilişkinin gelişmesinde kesin bir asimetri meydana getirmiştir. 1990'ların başında küresel iki kutuplu yapıdaki değişim Avrupa kıtasında da değişikliklere neden olmuş ve Batı Avrupa istikrar ve gelişim adına ön plana çıkmıştır. Bir tarafta AB ve NATO'nun devam eden genişlemesi vardı, diğer yandan Sovyet sonrası alanda stratejik olarak tanımlanmamış bir durum söz konusuydu. AB ise ekonomik gücünü kullanarak siyasi gücünü artırmak istiyordu, RF'nin ekonomik olarak güçsüzlüğü ise Moskova'nın siyasi gücünü belirgin bir şekilde sınırlamaktaydı.(Hatipoğlu, 1997, s. 199) Ancak yine de RF'nin sahip olduğu geniş doğal ve insan kaynağı AB için ciddi bir potansiyel sunmaktaydı. Ancak bu durumda dahi RF uluslararası sisteme entegre olabilmek için ekonomi-politik olarak dönüşüme ihtiyaç duymaktaydı. RF'nin dış politikada geçirmiş olduğu yeniden düzenlenme döneminde Batı ile ilişkiler de yeniden gözden geçirilmiştir. Ancak, Batıyla ilişkilerin başlangıcından itibaren RF bir yandan kendi egemenliğini korumaya çalışırken, bir taraftan da Avrupa ile yakınlaşma isteği RF için bir ikileme sebep olmuştur. Bu ikilemin RF'nin dış politikasında aşmaya çalıştığı en önemli sorun olduğu ileri sürülmektedir.(Musaoğlu ve Özgöker 2008, s. 73) Moskova'daki komünizm sonrası yeni yönetime göre, komünist egemenliğin çöküşü RF'nin Avrupa'ya dönmeye yol açmıştır. Yeni rejimin söylemi, ülkenin yirminci yüzyıl tarihindeki resmi Batıcılığı işaret etmiş ve Dışişleri Bakanı Andrew Kozyrev'in politikası, Batılı kurumlarla mümkün olduğunca yakın ilişki kurmayı başarmıştır.(Malcolm, 1994, s. 151) 1990'ların ilk yarısında RF iç politikada yaşamış olduğu büyük ekonomik, sosyal ve kimlik bunalımına rağmen, dış politikada daha yapıcı ve üretken siyaset izlemiştir. 1992-1995 yılları arasında RF'nin dış politikası, Gorbaçov dönemini takip etmiş ve üç temel amacı benimsemiştir. BDT'nin muhtelif üyeleriyle mümkün olan en barışçıl ilişkileri sürdürmek, küresel uluslararası topluluğa yeniden katılım ve ortak Avrupa evinin ardından RF'nin Avrupa karakterini onaylamak.(Rey, 2015) Bu hedefler doğrultusunda RF küresel ekonomiye erişim arayışı içinde olduğundan Avrupa'yı atlama ihtimali mümkün değildi.

1991 yılının sonlarında AB, 1989 yılında SSCB ile imzalanan orijinal anlaşmanın halef devletlerin yapıları ve büyüklüklerindeki değişime bağlı olarak yeni anlaşmalarla değiştirilmesi gerektiğinin farkına varmıştır. Böylece AB, yeni cumhuriyetlerle gelecekteki ilişkilerine, ticaret ve işbirliği anlaşması ile ortaklık anlaşması arasında bir yere konumlandırmayı niyetlendirdiği, ortaklık ve işbirliği yoluyla yeni bir yaklaşım seçmiştir.(Hatipoğlu, 1997, s. 199) Ocak 1992'de, Avrupa Konseyi, Komisyon'a RF dahil dört cumhuriyetle ön görüşme başlatması için yetki vermiştir. Yeni ticaret ve işbirliği anlaşmaları ilk nesil ticaret ve işbirliği anlaşmalarının ötesine geçecek, ancak ortaklık anlaşması şeklini almayacaktı.(Poyraz, 2011, s. 141) Böylece, eski Sovyet cumhuriyetleri ile anlaşmalar yapılırken RF ile de anlaşma imzalanmıştır. Bu doğrultuda RF ve AB arasında 1994 yılında Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması (OİA) imzalanmıştır.(Nielsen, 2007, s. 114) RF ile AB arasında 1992 yılında başlayan ikili müzakereler 1994 yılına gelindiğinde sonuçlanabilmişti.

Söz konusu anlaşmayla RF, Batılı örgütlerle kapsamlı bir ticari anlaşmaya yönelik ilk anlaşmasını AB ile yapmıştır. 1994 yılında yapılan bu anlaşmayla, özellikle ekonomik ve siyasi konularda, iki

taraf arasında işbirliği de gelişme imkânını yakalamıştır. Bu geçiş yılları boyunca Avrupa Birliği ile yeni RF arasındaki birçok yönden güven ilişkileri dokunulmuştur. Birincisi yardım yönü idi: 1990 ile 1994 arasında, özellikle 1991'de kurulan TACIS (Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım) programı sayesinde, AB, yeni RF devletine verilen toplam uluslararası yardım miktarının % 60'ını karşılamıştır.(Baranovsky, 1997, s. 519) Ayrıca, aynı dönemde AB, RF için çok önemli bir ticari ortak olmuştur. Yine, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile yapılan anlaşmalar bu ülkelerin üyeliği temelinde yapılmış olmasına rağmen, RF ile imzalanan anlaşma işbirliğine yönelik olmuştur. OİA, Avrupa bütünleşme sürecine veya AB üyeliğinin hedefine atıfta bulunmamış; bunun yerine RF ile yapılan anlaşma AB ile ilişkide daha geniş bir işbirliği alanıyla aşamalı bir yaklaşma hedeflemiştir.(Hatipoğlu, 1997, s. 201) Bu nedenle RF ile yapılan anlaşma ilişkilerin gelişmesi açısından daha fazla imkân tanımaktaydı. Anlaşma ekonomik, siyasi ve güvenlik konularında görüş alışverişinde bulunulmak üzere her altı ayda bir başkanlık düzeyinde toplanılmasını gerektirdiğinden, ilişkilere kurumsal bir kimlik de kazandırmıştır. Ancak, bu ilişkinin devamı insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve pazar ekonomisi gibi kriterlere koşullandırılmıştır.

RF-AB anlaşması 1994 yılında imzalanmasına rağmen hemen yürürlüğe girmemiştir. Söz konusu anlaşmanın tüm üye devletler tarafından onaylanması gerektiğinden, bazı üye devletler Çeçenistan'daki ilk savaş sırasında RF'nin tavrına karşı bir protesto olarak anlaşmayı hemen onaylamadıklarından, anlaşma 1997 yılına kadar yürürlüğe girmemiştir.(Nielsen, 2007, s. 114) OİA, öncelikle 10 yıllık süre için 1 Aralık 1997 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2007'den sonra da taraflardan herhangi birinin anlaşmadan çekilmediği müddetçe anlaşmanın kendiliğinden yıllık olarak uzatılmasına karar verilmiştir.(Poyraz, 2011, s. 147) Söz konusu anlaşma iki taraf arasındaki ticari, ekonomik ve siyasi ilişkinin artırılması niyetiyle imzalandığı için RF-AB ilişkileri de daha geniş bir alana oturtulmuştur. Ancak, ilişki bu zeminde ilerlerken RF'nin dış işleri kadrolarında yapılan değişiklikler sonucunda, Batıya yaklaşımda da farklılıklar gözlemlenmiştir. Dış İşleri Bakanlığına atanan Primakov dış işleri diplomasisini yeniden değerlendirme gereği duymuş, buna göre Batıya karşı gösterilen tüm iyi niyete rağmen, yapılan anlaşma tatmin edici bulunmamıştır. Primakov'a göre RF, uluslararası topluma tamamen yeniden dahil edilmemekle kalmadı, yine kendisini ABD ile eşit müzakere ortağı seviyesine yükseltmemiştir, hatta daha da kötüleşmiş, ekonomik açıdan bakıldığında ise, umut verici Batı yardımı 1992-1993 yıllarında RF'nin içine girdiği derin krizden kurtulmak için yeterli olmamıştır.(Rey, 2015, s. 20) Bunun üzerine Primakov, Rus dış politikasında Avrasyacılığa özellikle vurgu yaparken, uluslararası yapının dengede olabilmesi için de çok kutuplu yapının gerekliliğini savunmuştur. Elbette, Batı ve özellikle Avrupa ile işbirliği, Rus dış politikasının önceliği olmaya devam etmiştir, ancak artık koşulsuz bir Batılılaşma zamanı değildi. Primakov'un önem verdiği diğer bir husus da "yakın çevre" konusu olmuştur. Buna rağmen Batı Avrupa, RF'nin ekonomi ve ticaret olarak ciddi bir ortağı olmaya devam etmiştir.

AB ile RF arasında yüzyılın sonuna doğru stratejik ortaklık adına ciddi bir adım atılmıştır. Haziran 1999'da yapılan Köln Avrupa Zirvesi'nin ardından, RF'ye ilişkin Ortak Strateji başlatılmıştır. Bu, AB'nin dış politika profilini güçlendirme arzusunun ilk göstergesini temsil etmiş ve AB'nin, RF'yle "stratejik ortaklık" konseptinin gelişiminde kurulmuştur.(Varol, 2013) Bununla birlikte RF ise hem AB'nin, hem de RF'nin özel bir ilişki içinde karşılıklı çıkarlarını gösteren AB'ye yönelik bir strateji kabul etmiştir. Ancak stratejik ortaklığa yönelik söylemlerin gündemi fazlaca meşgul ettiği bu dönemlerde dahi ilişkiyi olumsuz etkileyen faktörler bulunmaktaydı. 1999'da işbirliği ve ortaklık anlaşmasına yeni bir ivme kazandırılmışsa da, Avrupa hukukun üstünlüğü ve insan hakları ilkesi ve Çeçenistan'daki çatışmanın ele alınması konusundaki tekrarlanan ihlalleri nedeni ile Rus hükümetini suçlamayı kesmemiştir. Her iki tarafta da karşılıklı öfke, dargınlık ve anlayış eksikliği hâkimdi. Putin göreve geldiğinde de bu duygular büyümeye devam etmiştir.(Rey, 2015, s. 21) Ancak bu dönemde de ilişkiler tamamen kesilmemiştir.

Öncelikle XX. yüzyıl sonunda RF'de iktidarın değişmesiyle devlet başkanlığı görevine gelen Vladimir Putin dış politikada ekonomik menfaati ön plana çıkartmıştır. Yine de, Yeltsin zamanında

başlayan AB-RF ilişkilerindeki olumlu yaklaşım, halefi Putin'in iktidara gelmesiyle de devam etmiştir. Putin, Aralık 1999 tarih ve "Milenyumun Eşiğinde Rusya" başlıklı makalesinde RF ve en gelişmiş batılı devletler arasındaki ekonomik ve teknolojik uçurumdan söz etmiş ve RF için küresel ekonomiye bir bütün olarak entegrasyon ihtiyacına vurgu yapmıştır.(Smith, 2004, s. 3) Bu dönemde Avrupa'ya küresel entegrasyonun tamamlanması için ihtiyaç duyulmuştur.

Dış politika tercihinde Putin döneminde her ne kadar BDT alanı öncelikli olarak ön plana oturtulmuş ise de Avrupa da önemini korumuştur. Bu durum dış politika konseptinde de yer bulmuştur. Haziran 2000'deki dış politika doktrininde Avrupa, bölgesel öncelikler listesinde BDT'den sonra ikinci sıraya konmuştur. Avrupa ile karşılıklı ekonomik menfaat ilişkisinin yanı sıra, RF, AB'yi arzu ettiği çok kutuplu uluslararası sistemin ABD'ye karşı denge unsuru olarak kabul etmiştir. Bu nedenle AB stratejik ortak olarak görülmüştür. Putin, Temmuz 2001'de Atlantik'ten, Urallar'a kadar birleşik bir Avrupa çağrısında bulunduğu bu durum tartışmalı bir şekilde bir adım daha ileri götürülmüştür.(Smith, 2004, s. 3) Putin'in amacı tek bir Avrupa'nın sınırlarına RF'yi de dahil etmektir.

Yine Rus Dış İşleri Bakanı Igor İvanov, Haziran 2000'de Rus dış politika konseptini ilan ettiği yazısında Avrupa'nın geleneksel Rus dış politika önceliği olduğunu, Avrupa'daki süreçlerin RF'deki gelişmelere önemli etkisinin bulunduğunu ifade etmiştir. Buna göre RF'nin, Avrupa'da iki kilit görevinin olduğunu belirtmiştir. Birincisi, istikrarlı, bütünleştirici ve ayrımcı olmayan bir güvenlik sisteminin oluşturulmasını teşvik etmektir. İkincisi ise, AB ile geniş bir işbirliğini geliştirmektir. RF'nin hedefi AB ile istikrarlı, uzun vadeli ve eşit işbirliği yapmaktır. Milenyumun başlarında Putin ve kadrosu AB ile diplomasiyi yoğun bir şekilde kullanırken, tüm temaslarda Avrupa'da istikrarın yakalanabilmesi ve RF'nin ekonomik olarak gelişiminin tamamlanabilmesi için bütünleşik bir Avrupa'ya ve RF'nin Avrupa veya başkaca herhangi bir yerden izole olamayacağı konusuna vurgu yapılmıştır. Bu söylemler RF-AB ilişkilerinde karşılığını bulmuş ve özellikle ticaret hacminde önemli bir artış yaşanmıştır. 2000-2001 yıllarında RF'nin toplam ticaretinin %48'ini AB ülkelerinin oluşturması, Moskova'nın dış politikada Batı Avrupa ile ilişkilerine öncelik verilmesine yol açmıştır.(Shevtsova, 2005, s. 148) RF, AB ile ticaret hacmini fark edilir derecede artırırken, aynı zamanda AB için RF ana ticaret ortakları arasındaki yerini almıştır. 2003 yılında RF ile toplam AB ticareti 84 milyar Euro tutarında iken, AB, RF ile ticaretinde 18 milyar Euro tutarında ticaret açığına sahipti. AB'nin RF'den başlıca ithalatları enerji, tarım ve kimyasal maddeleriydi.(Smith, 2004, s. 5) Bu doğrultuda, RF-AB ilişkisi özellikle ekonomik olarak karşılıklı menfaatler doğrultusunda büyük gelişim göstermiştir.

2000'li yılların başında AB'ye üyelik düşünülmemişse de bu örgüte stratejik ortak olarak yaklaşmakta ve her iki taraf arasında üst düzey görüşmeler gerçekleştirilmekteydi. Rusya Devlet Başkanı Putin, ilk defa bir Rus liderin AB liderleri zirvesine katılım sağladığı Stockholm'deki AB zirvesine katılmıştır. Bu dönemde Putin, güçlü ve istikrarlı bir Avrupa'nın ancak kaynaklarını RF ile birleştirdiğinde meydana gelebileceğini savunmuştur.(Ivanov, 2002, s. 96) RF-AB ilişkilerini bir adım ileriye taşıyan AB'nin 2003 yılındaki "Geniş Avrupa" girişimi ile bir sonraki yıl Avrupa Komşuluk Politikası (ENP) uygulaması başlamıştır. Bunun devamında ise yeni bir politik çerçeveye çevrelenen birçok ülke arasında yalnızca bir ülke olmaktan memnun olmayan ve Belarus veya Moldova ile aynı seviyede muamele görmek istemeyen RF, 'Stratejik Ortaklık' kurulmasını teklif etmiştir. Buna göre yasal zemin OİA olarak kalacaktı, ancak hedef RF ile AB arasında dört alanda gelişme göstermek olmuştur. Mayıs 2003'teki St. Petersburg Zirvesi'nde bu formül üzerinde anlaşmaya varılmış ve AB, ilişkilerini tanımlamak için o zamana kadar yalnızca RF tarafından kullanılmış olan "Stratejik Ortaklık" ifadesini kullanmaya başlamıştır. Ayrıca belirlenen dört alan şu şekilde olmuştur: Ortak ekonomik alan, özgürlük, güvenlik ve adalet için ortak alan, dış güvenlik için ortak alan, araştırma, eğitim ve kültür için ortak alan.(Nielsen, 2007, s. 114) Bundan sonra AB, RF ile politikasını ortak değerlerin paylaşılması suretiyle insan hakları, hukukun üstünlüğü ve piyasa ekonomisi gibi ilkeler temelinde stratejik ortaklığın kurulması yönünde belirlemiştir. St.

Petersburg'ta varılan anlaşma gereğince belirlenen alanlarda yıl boyunca eylem planları geliştirilmiştir.

Tüm bu gelişmeler eşliğinde görünüşte AB ve RF birbirlerini uygun ortak olarak görüp, ilişkiler yapıcı bir zeminde ilerlemiş, bunun sonucunda da ikili ilişkiler büyük ölçüde kurumsallaşmıştır. AB ile RF arasındaki ilişki sadece karşılıklı olarak yürütülmekle kalmamış, farklı zeminlerde üçüncü muhataplara karşı da gelişim göstermişti. İkili ilişkinin her geçen gün olumlu bir seyir izlediği bu dönemde AB, RF'nin enerji piyasasını açıp, serbest bırakması şartıyla Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) girme çabalarını resmen desteklemiştir.(Barysch, 2005, s. 117) İşbirliğini güçlendirmek ve AB'nin enerji güvenliğini arttırmayı amaçlayan AB-RF 'enerji diyalogu' 2000'de kurulmuştu. Ancak, bu desteğe rağmen RF'nin DTÖ için biraz daha beklemesi gerekmiştir.

Bununla birlikte, bu belirgin başarılarla rağmen, yakınlaşmaya yönelik bu ortak arzular, 2002'den başlamak üzere, kısa sürede hissedilir derecede gerginlikler ve zorluklarla karşılaşmıştır. AB ile RF arasındaki ilişki Birliğin 2004 genişlemesinden sonra belirgin ölçülerde değişiklik göstermiştir. AB, RF'den daha fazla kuşku duymasına rağmen, ekonomik çıkarlar nedeniyle tecrit uygulanabilir bir seçenek olarak görülmemiştir.(Schmitz, 2018, s. 36) Elbette, bu gerilimler, 11 Eylül olaylarını takip eden durgunluktan sonra şiddetli bir kriz geçiren Rus-Amerikan gerginliklerinden daha az şiddetliydi, ancak daha az gerçek değildi.(Rey, 2015, s. 22) Ekonomide yakalanan olumlu havaya rağmen, RF ve AB arasındaki politik havadaki gerginlik kendisini iyice hissettirmeye başlamıştı. Ekonomi öncelikli ilişkinin yol açtığı, hatta stratejik ortaklık söyleminin fazlaca dillendirildiği bu yakın ilişkide siyasi menfaatler gün yüzüne çıkmıştır. AB'nin RF'ye ilişkin benimsediği ortak stratejide Rusya Federasyonu'nda hukukun üstünlüğü temelinde ve gelişen piyasa ekonomisinin temeli olarak yürütülen istikrarlı, açık ve çoğulcu demokrasinin AB'nin bir numaralı politikalarından biri olduğu vurgulanmıştır. Öte yandan, RF'nin AB'ye ilişkin Orta Vadeli Stratejisinde, iç sorunlar çok fazla dikkate alınmamakta fakat RF'nin dünya gücü olarak egemenlik hakkını sınırlamayacak eşitler arası stratejik ortaklığın önemine odaklanılmıştır.

RF'nin coğrafi konumu ve büyüklüğü onu her zaman AB'nin diğer komşularının dışında tutmuştu. Büyük bir Avrupa gücü olarak uzun tarihi, onu diğer ülkelerden farklı bir konuma oturtmuştu. Bu uzun tarihi boyunca RF'nin, Avrupa ülkeleri ile rekabet içerisinde olması, hele ki AB'nin kurumsal kimlik olarak ortaya çıktığı XX. yüzyıl ortalarından itibaren Rusya'nın askeri, siyasi ve ideolojik olarak her zaman karşı cephede yer alması Rus algısında daima bir ön yargıya neden olmuştur. RF'nin, yüksek enerji fiyatlarının arkasındaki güçlü ekonomik toparlanması ve Vladimir Putin'in başkanlığı sırasında otoriter bir yöne kayması, RF'yi dış ilişkilerinde giderek daha iddialı duruma getirmiştir. Bu durum birkaç ulusal hükümet tarafından desteklenen Avrupa Komisyonu ile hem politika, hem de değerler üzerinde sık sık çatışmalara neden olmuştur. Bununla birlikte, bu durum, Batı Avrupa'daki diğer hükümetler, RF ile daha kısıtlı bir çizgide olduğundan, AB içinde biraz gerilime neden olmuştur.(Nielsen, 2007, s. 116) Avrupa Birliği adına da rahatsızlık uyandıran nedenlerden ilki, Putin'in ikinci döneminden ve hatta üçüncü döneminden itibaren, Brüksel, RF'nin insan hakları ve sivil özgürlükler konusundaki ihlallerinin artışı tasvip etmemekle birlikte izlemekteydi ve her gün hukukun üstünlüğünden uzaklaşan otoriter bir gücün yükselişine endişeyle şahitlik edilmekteydi. İkincisi ise son yıllarda, RF'nin enerji arzını politik bir silah olarak kullanma eğilimi, AB'nin enerji stratejisine gelince daha az güvenilir olarak algılanan bir RF'ye karşı güvensiz hissetmesini sağlamıştır.(Rey, 2015, s. 22) AB bu şekilde RF'nin sahip olduğu, ya da olması gerektiği değerleri sorgularken, zihinlerde canlanan olumsuz RF algısı AB ülkelerinin rahat hissetmesini önlemişti.

AB'nin, RF hakkındaki düşünceleri bu şekildeyken, RF'de de AB için tereddütler dillendirilmeye başlanmıştı. Bu durumun başlıca nedeni ise AB'nin bağımsızlıklarını elde eden eski Sovyet ülkelerine karşı ilgisini artırması olmuştur. Bilindiği gibi AB, Sovyet sonrası dönemde Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleriyle temasa geçmiş ve devamında da birlik ile söz konusu devletler arasındaki ilişki tam üyelik yolunda gelişme göstermiştir. AB daha önce Finlandiya'nın üyeliği sonucunda RF ile komşu olmuş, buna ilaveten 2004 genişlemesi sonucu örgütün RF ile sınırı hatırı sayılır derecede

artmıştır. AB'nin 2004 yılında gerçekleştirdiği genişleme dalgasında yer alan on ülkenin Malta ve Kıbrıs dışındaki tüm ülkeler eski Sovyet bloğunda yer almaktaydı. 2004 genişleme dalgası RF için ciddi endişelere sebep olmuştur. İktidarının ilk dönemlerinde Putin, RF'nin ekonomik çıkarlarına zarar vermemesi koşuluyla, doğal bir bütünleşme süreci olarak gördüğü AB'nin genişlemesini memnuniyetle karşılamıştı.(Smith, 2004, s. 5) Ancak, yine de RF-AB ilişkisi için stratejik ortaklık seviyesinin dillendirildiği esnada, AB'nin bu genişleme teşebbüsü RF'de rahatsızlık uyandırmıştır. O nedenle söz konusu ülkelerin tam üyeliğine yönelik somut adımların atıldığı 2003-2004 dönemi Birlik ile yürütülen ilişkide siyasi gerginliklere neden olmuştur. 2003 yılı sonlarına doğru düzenlenen Roma Zirvesi'nde RF ile AB arasında ortak Ekonomik Alan oluşturulmuşken, yine 2004 yılı Mayıs ayında bu defa Moskova'da düzenlenen zirvede daha yakın ilişkilerin sürdürülmesi teyit edilmiştir. Ancak bu çabalar siyasi ilişkilerin gerilmesine tam olarak engel olamamıştır. Aslında, RF tarafından gösterilen bu siyasi tepkinin başlıca sebeplerinden biri de yine ticari ve ekonomi kaynaklı endişelerdi. RF geleneksel ticari ortak olarak kabul ettiği Orta Avrupa ülkelerinin, Birliğe girmeleri sonucunda AB tarifelerinin bu ülkelere uygulanmaları ile birlikte RF'nin ihracatında ciddi zararlar göreceği endişesini taşımaktaydı. Mesela, RF, nükleer yakıt ihracatının zarar göreceğinden endişe duymuştur. AB'nin Euratom Tedarik Ajansı'nın bir kılavuzu, üye devletlerin doğal ve zenginleştirilmiş uranyum arzının dörtte birinden fazlasının tek bir kaynaktan gelmemesi gerektiğini belirtmekteydi. RF ise çoğu Orta ve Doğu Avrupa ülkesine nükleer yakıt sağlayan tek veya egemen tedarikçi konumundaydı.(Gowan, 2001) Zira, bu genişlemeden dolayı RF ekonomik ve ticari olarak ciddi zarar göreceği kanısındaydı. Nisan 2004'te, Ticaret ve Ekonomik Kalkınma Bakanı Alman Gref, RF ile AB arasında bir ticaret savaşı tehlikesi olduğu konusunda uyarılmıştır. Yeni üyelerin AB'nin ortak tarifelerini kabul etmesi nedeniyle AB genişlemesinin Rus ticaretinde yıllık 150 milyon dolarlık zarara neden olabileceğini söylemiştir. 2004 yılının Haziran ayında, Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov kayıpların yılda 400 milyon Euro kadar yüksek olabileceği konusunda uyarılmıştır.(Smith, 2004, s. 6) Öte yandan RF, söz konusu ülkelerle yürütülen ikili ilişkilerdeki yasal zeminin, bu ülkelerin üyelik sonucunda AB mevzuatını benimsemeleri ile birlikte zarar göreceği kanısındaydı. Aynı zamanda üyeliğin gerçekleşmesiyle Avrupa'daki jeopolitik ve ekonomik durumu tamamen değiştireceği düşünülmekteydi. RF ekonomik zararını asgari düzeyde tutabilmek için OİA'nı yeni üye devletler ile otomatik olarak uzatılmamasını istemiştir. Buna karşın AB tarafı ise OİA'nın istikrarlı bir şekilde devamı için anlaşmanın yeni üye devletler için de yürürlüğe girmesi gerektiği, aksi durumda ciddi sonuçlara sebep olacağı yönünde görüş ifade etmiştir. Fakat bu sorun fazla uzun sürmemiştir. Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin tam üyeliklerinin arifesinde bir dizi görüşmeler gerçekleştirilmiş ve RF'nin ekonomik kaygısı giderilmiştir.

Rus tarafında, Avrupa'ya karşı öfke iki ana mesele nedeniyle artmıştır: Birincisi, Avrupa Birliği'nin doğuya doğru genişlemesi nedeniyle 2004'te AB, sekizi komünist ülkeler olan on yeni üyeyi kabul etmiştir. Bu, Rus hükümetinin paranoyaklarının Doğu'da çevrenin korkusuna katkıda bulunmuştur. İkincisi, eski Sovyet topraklarında başlayan "Renkli Devrimler" olmuştur (Gürcistan 2003, Ukrayna 2004, Kırgızistan 2005). Rus yetkililere göre, bu Renkli Devrimler daha fazla hak ve özgürlük için meşru bir özlem yansıtan kendiliğinden gelişmiş süreçlerle ilgili değildi, ancak amacı "yakın çevrede" jeopolitik kartları yeniden karıştırarak, sonunda Putin'in itibarını sarsıp onu devirmek olan yıkıcı süreçlerdi.(Rey, 2015, s. 22) Buna göre Gürcistan bu dönemde AB-RF ilişkisinde gündemi meşgul eden ana konuların başında gelmiştir. RF, Gürcistan'a yönelik müdahalesini haklı zemine oturtmaya çalışırken, AB'nin bu müdahaleyi değerlendirme tarzı ikili ilişkilere bir müddet yön vermiştir.

3. GÜRCİSTAN MESELESİNİN İLİŞKİYE YANSIMASI

Avrasya coğrafyasının küresel rekabetteki öneminin yanı sıra Gürcistan'ın Avrasya coğrafyasındaki stratejik konumu Gürcistan'ın büyük güçlerin rekabet sahasına dönmeye yol açmıştır. Sovyet sonrası dönemde RF, Kafkasya'daki etkisini sürdürmek için Gürcistan ile zaman zaman gerginlik yaşamıştır. RF'nin Gürcistan'a yönelik politikasını sadece Kafkas hakimiyetini sürdürme gayesi

etkilememiş, bunun yanında enerji meselesi de Rus-Gürcü ilişkisini etkilemiştir. Avrupa'ya ulaştırılması planlanan enerji taşımacılığı konusunda Gürcistan'ın yaklaşımı, ilişkiyi geren bir başka husus olmuştur. Gürcistan'ın, Bakü ve Ceyhan arasındaki halkayı bağlayan önemli rolü nedeniyle, RF bölgeyi istikrarsızlaştırmak ve Gürcistan'ın boru hattını düzenli ve güvenilir bir şekilde işletmesini engellemek için elinden geleni yapmıştır. Gürcistan'ın kargaşaya düşmesi durumunda, yatırımcılar tali boru hattı için para sağlamayacak ve RF boru hattı tekelini sürdürebilecektir. Bu en azından RF'nin, Gürcistan'dan ayrılmak ve RF'ye yanaşmak isteyen Güney Osetya ve Abhazya'ya neden açık destek verdiğini de açıklamaktadır.(Goldman, s. 149) Gürcistan'ın bünyesinde barındırdığı etnik kimliklerle yaşadığı sorunlara RF de müdahil olarak, bu alt kimliklerin hamiliğini üstlenmiştir. Gamsakhurdia'nın liderliğinden, yani 1992'den, itibaren bölgede belirli bir sükûnet hâkim olmuşsa da 2004 Gül Devrimi sonucu devlet başkanı olan Saakashvili döneminde Gürcü-Oset çatışmaları bölgenin bir kez daha gerilmesine neden olmuştur. Krizin ve çatışmaların seyri içinde 2004 yazındaki savaş RF için aslında bir dönüm noktası olmuş ve RF bu tarihten itibaren bölgede statüko yanlısı bir politikanın daha fazla faydası olmayacağına ve artık bu çatışmada açıkça bir taraf olmanın zamanının geldiğine karar vermiştir.(Öztürk, 2009, s. 8) Bu süreçte Batılı ülkelerin hem NATO hem de AB çatıları altında eski Sovyet sahalarında genişlemeleri RF'nin bu politikayı benimsemesini tetiklemiştir. 2008 yılına gelindiğinde ülkedeki seçimleri yeniden Saakashvili kazanmış, bunun yanında Saakashvili ilerleyen zamanda ABD önderliğinde Batı dünyası ile münasebetlerini artırma çabasında olmuştur. Bu durum RF'nin Oset ve Abhazya halklarına daha da yaklaşmasına yol açmıştır. Aynı dönemde Güney Osetya ve Abhazya'nın Gürcistan'dan bağımsızlıklarını ilan etmeleri RF ile Gürcistan arasındaki gerginliğin bir kez daha ana sebebi olmuştur.

2008 yılında Güney Osetya ile Gürcistan arasında şiddet eylemleri baş göstermişse de, o dönemde AB'nin dönem başkanlığını yürüten Fransa'nın arabuluculuğu ile anlaşma zemini oluşturulmuştur. Bununla birlikte, Ağustos 2008'de, Güney Osetya ve Gürcistan tarafından ateşkese saygısızlık yapıldığı konusunda karşılıklı olarak iddialarda bulunulmuştur. Bu nedenle Gürcistan, RF'nin hava saldırıları ile cevap verdiği Güney Osetya'ya asker göndermiştir.(Nichol, 2009) 7 Ağustos'ta Gürcistan, Güney Osetya'nın başkenti Şinvali'yi bombalamaya başlamıştır. Bunun üzerine RF karşı saldırıya geçmiştir. Savaş, Rusya'nın askeri gücü karşısında Gürcü kuvvetlerinin çekilmek zorunda kalması nedeniyle hızla Gürcistan topraklarına yayılmış, Rus birliklerinin Zugdidi ve Gori gibi Gürcü şehirlerini işgal ederek Tiflis'e 40 kilometreye kadar yaklaşmaları üzerine de uluslararası bir kriz halini almıştır.(Çelikpala, 2010, s. 107) Fiili çatışmaya kayıtsız kalamayan Batı kamuoyu da olaya müdahil olmuştur. RF bu bölgelerde kendi kaderini belirleme ilkesini benimserken, Gürcistan ise kendisini Atlantik ve Avrupa ile bütünleştirme çabasına girmiştir. Bu dönemde Güney Osetya ve Abhazya tarafından ilan edilen bağımsızlıklar RF tarafından kabul edilmiştir. Bu nedenle RF, eylemlerini kimsenin yapmadığı gibi iki bölgeyi özgürleştirici ve Gürcü egemenliğinden koruyucu olarak algılarken, Gürcistan ve AB, Güney Osetya ve Abhazya'yı, RF tarafından işgal edilen bölge olarak anmıştır.(Schmitz, 2018, s. 35) Bu süreçte RF, Gürcistan'ın belirli bölgelerine fiili olarak saldırıda bulunmuş ve sürecin sonunda Gürcistan, Güney Osetya ve Abhazya'dan askerlerini geri çekmek zorunda kalmıştır. AB, RF'nin Gürcistan'a müdahalesine eleştiri yaparak ve Eylül 2008'de RF ile görüşülecek yeni OİA gibi ilişkiye dikkat çekerek cevap vermiştir. Ancak çatışma çok geçmeden son bulmuştur. Sorun AB dönem başkanı olan Fransa lideri Sarkozy yönetimindeki barış anlaşması doğrultusunda sona ermiştir. RF, Gürcistan'da bulunan askerlerini çekmesine rağmen Güney Osetya ve Abhazya'da kuvvetlerini bulundurmaya devam etmiştir.

Gürcistan özelinde süregelen bu durum AB-RF ilişkisini belirgin derecede germişse de, RF yine de AB ile kurulan bağların devam etmesi yönünde politika benimsemiştir. Putin, AB'ye yazmış olduğu bir mektubunda şu şekilde ifade edilmiştir.

En büyük Avrupa devleti olan Rusya'nın, Avrupa sürecinin ayrılmaz bir parçası haline gelene kadar kıtamızın tamamıyla birliğinin asla sağlanamayacağına kuvvetleniyorum. Bugün demokratik bir bağımsız devlet inşa ederek Avrupalıların büyük

çoğunluğunun değer ve ilkelerini paylaşıyoruz. İstikrarlı, müreffeh ve birleşmiş bir Avrupa bizim çıkarlarımızdır. AB ile çok yönlü bağların geliştirilmesi, Rusya'nın ilkesel tercihidir.(Poyraz, 2011, s. 148)

4. UKRAYNA KRİZİ ve İLİŞKİNİN KESİLMESİ

AB ve RF'yi karşı karşıya getiren bir diğer olay da Ukrayna krizi olmuştur. Ukrayna 2004 yılında gerçekleşen Turuncu Devrim'den sonra Batılı ülkelerle daha sıkı ilişki içerisine girmiştir. Bu durum oluşturmak istediği ekonomik birliğe Ukrayna'nın da dahil olmasını isteyen RF'nin işine gelmemekteydi. Bu nedenle Ukrayna'nın baskı altında tutulması gerekmekteydi. Ortaya çıkan sonuç ise AB ve RF arasında sıkışmış bir Ukrayna idi. Yanukoviç, AB ile imzalanmak istenen Ortaklık Anlaşması'nın Ukrayna'ya fayda getirmeyeceğini düşündüğünden müzakereleri sonlandırmış ve Rus yanlısı politika izlemek istemiştir. RF'nin Ukrayna'ya karşı düşünceleri güncelliğini korurken Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in tamamıyla RF ile daha yakın siyasi ve ticari bağların artmasına yol açacak AB ile ortaklık anlaşmasını iptal etme kararına karşı tepkiler 2013 yılı Kasım ayından itibaren kitlesel protestolar vaziyetine bürünmüştür.(Ramicone, Rocca, Gisser, Metzger, Goldstein, Chan, Urfirer, Moran, Ferry ve Smith, 2014) Ukrayna'nın söz konusu süreçten çekildiğinin beyan edildiği bu karar, daha ziyade RF'nin baskıları ile açıklanmıştır.(Pifer, 2019) RF'nin baskısının en temel amacı Çarlık döneminden itibaren "Küçük Rusya" olarak adlandırılan Ukrayna'nın kendi jeopolitik yörüngesinden çıkmasına mani olmak olmuştur. Ancak RF aleyhine devam eden protestoların Kırım'a sıçraması sonucu RF buraya müdahale etme gereği duymuştur. 2014 yılı Mart ayının başlarında Kırım'da huzursuzluk başladığında, Rus parlamentosu, Putin'in oradaki Rus çıkarlarını korumak için güç kullanma isteğini onaylamıştır. Siyasi çatışmanın savaşa dönüşmesi sonucu Rus askerleri Kırım'ın RF tarafından ilhak edilmesini sağlamıştır. Kırım'da yapılan referandum sonucunda Kırım'ın RF'ye bağlanması kararı çıkmıştır. Bu oylamanın yanı sıra, RF Başkan Yardımcısı Dmitry Rogozin'in Kırım'ın RF tarafından ilhakının tek kutuplu dünya düzeninin sonu olduğu açıklamasını yapmıştır.(Ukraine's Global Voice, 2014)

Rusya Federasyonu'nun bu duruma tepki olarak Kırım'ı ilhak etmesi ise meseleyi uluslararası boyuta taşımıştır. Bunun yanında Kırım'ın ilhakı soğuk savaş sonrası dönemde Avrupa'nın esasen istikrarlı ve güvenli olduğu ve RF'nin bir düşmandan çok bir müttefik olabileceği düşüncesine büyük zarar vermiştir. RF 2008 yılında Gürcistan'da göstermiş olduğu yakın çevresinde meydana gelen olumsuz durumlara karşı gerekirse askeri tepki verebileceği imajını bu defa 2014 yılında Ukrayna'da göstermiştir. Ancak, Ukrayna'daki durum Gürcistan'dan farklı sonuçlar doğurmuştur. Şöyle ki, Gürcistan meselesinde AB sorunun çözülmesine yönelik yatıştırıcı bir dış politika izlemiş ve bunda da büyük oranda başarılı olmuştu. Ukrayna'daki sorunda ise Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya müdahalesini kıtanın güvenlik ve istikrarına tehdit olarak algılayan AB, bizzat Rusya Federasyonu'nun karşısında taraf olmuştur. Her ne kadar krizin başlarında AB üyesi bazı ülkeler ekonomik ve siyasi ilişkilerinden dolayı Rusya Federasyonu ile karşı karşıya gelmek istememişler de, Moskova'nın agresif tutumu nedeniyle AB içinde tek seslilik hakim olmuş ve RF'ye karşı bazı tedbirler alınmıştır.

Ukrayna krizinin AB tarafından sert tepki gösterilmesine neden olmasına rağmen, AB karar alıcıları RF ile o zamana kadar yürütülen sıkı işbirliğini tamamen ortadan kaldıracak adımlar atmaktan çekinmişlerdir. O yüzden RF'yi agresif tutumundan men etmeye yönelik caydırıcı adımlar atmayı tercih etmişlerdir. Yani kısacası AB, Moskova'yı tümünden mağlup ederek, onun duygularını incitip daha agresif tavırlar takınmasını istememişti. Bunun yerine RF'ye sadece bir ders verilmek istenmişti. Bu noktada AB ülkeleri için öne çıkan seçenek ekonomik yaptırım olarak durmaktaydı. AB karar alıcıları bu seçeneği uygulanabilir bulmuşlar ve RF'ye karşı ekonomik yaptırım kararı almışlardır. Ekonomik ve ticari ilişki bakımından RF ile AB birbirlerini tamamlar durumdaydı. Bu nedenle AB'nin almış olduğu ekonomik yaptırım kararının çift taraflı etkisi olmuştur. AB, RF'nin enerjisine, RF ise AB pazarı ve teknolojik gelişimine muhtaç durumdaydı. Bu durum iki taraf arasında ekonomik olarak karşılıklı bağımlılık oluşturmuştu. Dolayısıyla AB'nin ekonomik

yaptırım kararına karşı RF de AB ülkelerine karşı ekonomik yaptırım kararı olarak, bazı ülkelerden ithalat yapmayı yasaklamıştır.

Süreç sonunda, yine de Ukrayna'nın AB ile Ortaklık Anlaşması imzalamasına mani olamamışsa da, öngörülebilir bir gelecekte Ukrayna'nın Batı kurumlarına entegrasyonunun önüne geçmiştir. Bu nedenle Ukrayna müdahalesi Rusya için sadece bu bölgede oturan Rus ve Rusça konuşan vatandaşları için değil, aynı zamanda Batı menşeli örgütlerin ilerlemesinin durdurulması konusunda da Rus dış politikası açısından önem arz etmiştir. Yine, RF, Ukrayna müdahalesi ile çevreleme politikasını kesinlikle kabul etmeyeceği mesajını vermiş, bu konudaki hassasiyetini 2008 yılında Gürcistan'dan sonra 2014 yılında Ukrayna'da da göstermiştir.

5. SONUÇ

Soğuk Savaş süresinde karşı kamplarda yer alan Rus tarafı ile Batılı devletler arasındaki ilişki rekabet temelinde sürmüştür. Sovyet sonrası dönemde Rus halkı RF çatısı altında varlığını devam ettirmek durumunda kalmıştır. Yeni kurulan RF ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarda özelleştirmiş ve akabinde de küresel sisteme entegre olma gereği duymuştur. Entegrasyonun sağlanması için Avrupa göz ardı edilemeyecek derecede somut ve soyut değerler ifade etmekteydi. Üstelik Avrupalı devletlerin AB çatısı altındaki kurumsal tecrübesi RF'nin kurulduğu ilk dönemde yarım yüzyıla yaklaşmıştı. Dolayısıyla RF bir şekilde AB ile yapıcı ilişki kurma gereği duymuştur. 1990'ların başında ekonomik olarak güçlü bir noktada bulunan AB kıtada siyasi gücünü de artırma niyeti taşımaktaydı. Bu amaçla AB, Sovyet bloğundan kopan devletlere yönelik bütünleşme siyaseti gütmüştür. RF'nin kendisine karşı takındığı siyasi değişime AB de kayıtsız kalmamış ve bu açılımını RF'ye karşı da icra etmiştir. Ekonomi temelinde başlamış olan ikili ilişki kademe kademe ilerleme kaydetmiş ve 1990'ların sonuna gelindiğinde her iki taraf da bu ilişkiyi sindirebilmişti.

XXI. yüzyıl başlarında meydana gelen yönetim değişikliği sonucunda RF henüz on yıllık olan AB ile müspet yönde gelişen ilişkisini yeniden gözden geçirmiştir. Putin döneminde oluşturulan dış politika konseptinde öncelikler sıralamasında değişiklik gözlemlenmiştir. Buna göre Putin, BDT sahasını ilk sıraya yerleştirirken, Avrupa'yı da tamamen ihmal etmemiş ve BDT'nin hemen ardından Avrupa ile ilişkiler önem arz etmiştir. Bunda kuşkusuz 1990'lı yıllarda süregelen AB ile ilişkinin muhakeme ve muhasebesinin yapılması etkili olmuştur. Yeni dış politika konsepti Avrupa devletleri ile koşulsuz ilişki yerine ekonomik menfaati ön planda tutmuştur. Yine de tüm bu değerlendirmelere rağmen AB-RF ilişkisi müspet yönde gelişmeye devam etmiştir. Her ne kadar Birliğe tam üyelik söz konusu olmasa da her iki taraf için XXI. yüzyıl başlarında "stratejik ortaklık" tabiri fazlasıyla dillendirilmekteydi. İlişkilerin seyri bu halet-i ruhiyede ilerlediği esnada Batı medeniyeti gerek NATO gerekse de AB çatısı altında fiilen Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ekseninde genişlemelerini gerçekleştirmiştir. Buna ilaveten aynı dönemde Ukrayna ve Gürcistan gibi ülkelerde devrimler gerçekleştirilerek, bu ülkelerde de Batı yanlısı yönetim tesis edilmekteydi. Tüm bu gelişmelere karşı RF tepki gösterme ihtiyacı hissetmiş ve Batıyı şiddetle eleştirmiştir. Putin tarafından dile getirilen bu eleştiriler özellikle 2007 Münih Konferansı'nda zirve yapmıştır.

RF'nin AB ve NATO genişlemelerine karşı söylem düzeyindeki muhalif tavrını eylem düzeyine çıkarttığı bu süreçte Gürcistan'da da sıcak gelişmeler yaşanmıştır. Gürcistan 2008 yılında Batı ile yakınlaşma hususunda somut adımlar atması karşılığında, RF bu ülkede bulunan Oset ve Abhazya etnik nüfusu gerekçe göstererek Gürcistan'a müdahale etmiştir. Gürcistan'ın söz konusu etnik kimliklere yönelik fiili müdahalesine RF de gerek hava gerekse kara gücüyle tepki göstermiş ve sorun küresel boyuta ulaşmıştır. AB bölgede yaşanan sıcak çatışmaya müdahale etme gereği duymuş ve her iki taraf arasında arabuluculuk yapmıştır. AB dönem başkanı olan Fransız lider Sarkozy'nin girişimleri sonucunda mutabakat sağlanmış ve RF, Gürcistan topraklarından askerlerini çekmiştir. Fiili çatışma seviyesine ulaşan bu durumun AB arabuluculuğunda çözüme kavuşması şüphesiz tüm tarafların menfaatine olmuştur. Öyle ki arabulucu rolündeki AB dahi bu işten memnuniyet duymuştur. Zira gerek RF'nin AB'ye gerekse AB'nin RF'ye ekonomik ve ticari olarak karşılıklı bağımlılık içinde bulunmaları tarafların Gürcistan sorununda yapıcı tutum benimsemelerini sağlamıştır.

AB-RF ilişkileri Gürcistan krizinden fazla etkilenmeden 2014 yılına kadar devam etmiştir. Ancak 2013 yılının sonunda ortaya çıkan Ukrayna'daki gelişmeler ve bu gelişmelere RF'nin müdahil olması uluslararası kamuoyunun dikkatini yeniden RF üzerine yoğunlaştırmasına neden olmuştur. Üstelik bu defa Kırım alınan karar gereği RF'ye bağlanmış ve RF de bu kararı kabul ettiğini açıklamıştır. ABD ve AB gibi uluslararası başat aktörlerin yanı sıra birçok devlet alınan bu kararı kabul etmemiş ve RF'ye yaptırım uygulanması gündeme gelmiştir. AB nezdinde bu durum ekonomik yaptırım olarak karşılığını bulmuş ve AB çok beklemeden finansal yaptırımları caydırıcı ceza aracı olarak uygulamaktan geri durmamıştır. Ancak Almanya başta olmak üzere RF ile ticaret hacmi fazla olan ülkelerin ekonomik yaptırıma mesafeli yaklaşımları AB bünyesinde tek sesliliğin tam olarak sağlanmasında engel teşkil etmiştir. Şüphesiz tüm bu hamlelere karşı RF de belirli imkan kabiliyetlerini haizdi. Özellikle enerji hususundaki üstün gücünü kullanarak karşı ekonomik yaptırımları gündeme getirerek geri adım atmayan bir politika sürdürmüştür. RF öncelikle enerji gücünü Ukrayna özelinde politik araç kullanmış ve enerjinin transferinde Ukrayna'yı saf dışı bırakacak alternatif güzergahları gündeme getirmiştir. RF'nin karşı politikaları sadece Ukrayna ile sınırlı kalmamış, AB üyesi ülkelere de misilleme tarzında yaptırım uygulamıştır. Ancak tarafların uygulamış oldukları bu yaptırımlar sonucunda her iki taraf da bu durumdan olumsuz etkilenmekten kendilerini kurtaramamıştır.

Son söz olarak her ne kadar AB-RF ilişkisi XX. yüzyılın sonlarına doğru tam üyelik hedefinde olmasa da stratejik ortaklık ve hatta müttefiklik gayesiyle başlatılmışsa da bu ilişkinin belirli bir seviyeye ulaşmasında karşılıklı ekonomik ve siyasi çıkarlar motive edici başlıca unsur olmuştur. Ancak, AB'nin fiili olarak genişlemesini icra etmesi Rus cephesinde çevrelenme düşüncesiyle birlikte güvenlik endişesine yol açmıştır. Maslow'un insanlar için ifade etmiş olduğu ihtiyaçlar piramidinin en üstünde konumlandığı güvenlik ihtiyacı realist kuramı yüzlerce yıldır icra eden Rus toplumu için de göz ardı edilemeyecek bir gerçekliktir. Güvenliğin temin edilmesiyle birlikte diğer kaygıların da devletler arası ilişkinin rutin ajandasında giderilebileceği hayatın olağan akışında beklenen bir gelişmedir. Nitekim, RF 2019 yılı içerisinde Gürcistan ile resmi olarak yeniden iletişim kurmuştur. Benzer gelişmelerin gerçekleşmesi durumunda aynı sonucun RF-Ukrayna, ya da RF-AB ilişkisine yansıma ihtimali makul görülebilecek beklentidir.

KAYNAKÇA

- Baranovsky, V. (1997). *Russia and Europe the Emerging Security Agenda*, Oxford University Press, Stockholm.
- Barysch, K. (2005). *EU-Russia Economic Relations*, Routledge, London.
- Çelikpala, M. "Türkiye ve Kafkasya: Reaksiyoner Dış Politikadan Proaktif Ritmik Diplomasiye Geçiş", *Uluslararası İlişkiler*, 7(25):93-126.
- Goldman, M. I., *Putin, Power and the New Russia: Petrostate*, Oxford University Press, New York.
- Gowan, D. (2001) *How the EU Can Help Russia* <https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/p203_russia-1958.pdf>, s.e.t. 10.04.2019.
- Hatipoğlu, E. (1997). "EU-Russia: Partnership and Cooperation", *Marmara Journal of European Studies*, 5(1-2):199-210.
- Ivanov, I. (2002) *The New Russian Diplomacy*, R.R. Donneley and Sons, Virginia.
- Malcolm, N. (1994) *Russia and Europe: An End To Confrontation?*, Pinter Publishers, New York.
- Musaoğlu, N./Özgöker, U. (2008). "Rusya-AB İlişkilerinde Stratejik Ortaklıktan Stratejik Depresyona", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8:73-98.
- Nichol, J. (2009). "Russia-Georgia Conflict in August 2008: Context and Implications for the U.S. Interests", *Congressional Research Service* <<https://fas.org/sgp/crs/row/RL34618.pdf>>, s.e.t.

08.03.2019.

Nielsen, L. K. (2007). "Opportunities and Limitations for the Baltic States of the EU-Russia Strategic Partnership", *Baltic Security&Defence Review*, 9:109-130.

Öztürk, A. (2009). "Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma Küresel Yansımalar", *OAKA*, 4(7):1-27.

Pifer, S. B. (2013). Why Did Ukraine's Yanukovich Give in to Russian Pressure on EU Deal? <<https://www.brookings.edu/on-the-record/why-did-ukraines-yanukovich-give-in-to-russian-ressure-on-eu-deal/>>, s.e.t. 23.04.2019.

Poyraz, E. (2011). "Evaluation of the Partnership and Cooperation Agreement Between the European Union&Russia", *Uluslararası Hukuk&Politika*, 7(27):141-158.

Ramicone, A.;Rocca, P. D.,Gisser, S.,Metzger, J.,Goldstein, J.,Chan, M.,Urfirer, M.,Moran,A.,Ferry, J.&Smith, W. (2014) 'The Ukrainian Crisis A Disputed Past and Present',<https://iop.harvard.edu/sites/default/files_new/research-policy-papers/NatsecUkraine2014.pdf>, 14.05.2019.

Rey, M. P. (2015). Russia and Western Europe: Review of a Complicated Relationship, L'Observatoire Centre D'analyse de la CCI France Russia, <https://www.obsfr.ru/fileadmin/Policy_paper/PP_10_EN_Rey.pdf> s.e.t.07.04.2019.

Schmitz, Jasmin (2018) 'The Future of EU-Russia Relations Case Study About the EU As Defence Actor' (Yüksek Lisans), University of Twente, Faculty of Behavioral and Management Science, s.36.

Shevtsova, L. (2005). Putin's Russia, Carnegie Endowment for International Peace, Washington.

Smith A., M. (2004). Russia&The EU Under Putin, Conflict Studies Research Centre,<https://www.files.ethz.ch/isn/96216/04_Jul.pdf>, s.e.t. 07.04.2019.

Ukraine's Global Voice (2014). <<https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/dmitry-rogozin-unipolar-world-is-over-339928.html>>, s.e.t. 23.04.2019.

Varol, T. (2013). The Russian Foreign Energy Policy,<<https://eujournal.org/files/journals/1/books/TugceVarol.pdf>>, s.e.t. 05.04.2019.